

*Галушка Г. М.,
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, м. Харків*

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена питанню формування інішомовної соціокультурної компетенції у молодших школярів шляхом застосування англомовних казкових творів. У роботі окреслюються розробки вітчизняних та зарубіжних дослідників цієї проблеми і пропонується система вправ для формування соціокультурної компетенції.

Ключові слова: формування соціокультурної компетенції, казка, молодші школярі, система вправ.

Статья посвящена вопросу формирования иноязычной социокультурной компетенции у младших школьников путем употребления англоязычных сказочных сочинений. В работе определяются разработки отечественных и зарубежных исследователей этой проблемы и предлагается система упражнений для формирования социокультурной компетенции.

Ключевые слова: формирование социокультурной компетенции, сказка, младшие школьники, система упражнений.

This article is dedicated to the problem of developing the primary pupils' sociocultural competence by means of English stories. The views of Ukrainian and foreign researchers on this problem are critically analyzed. A set of exercises to develop the sociocultural competence is offered.

Key words: sociocultural competence development, a story, primary pupils, a system of exercises.

Питання створення повноцінної системи вправ для навчання іноземних мов на різних етапах вже довгий час постає перед вітчизняними та зарубіжними методистами, оскільки саме раціонально складені вправи забезпечують організацію як процесу засвоєння, так і процесу навчання. На рівні методичного принципу (принцип домінуючої ролі вправ) підкреслюється, що переважна частина уроку має бути присвячена вправлянню учнів.

Над розробкою системи вправ щодо формування англомовної соціокультурної компетенції (СКК) у середній школі працювали дослідники І. А. Воробйова, Л. П. Голованчук, М. В. Денисенко, А. С. Іванова, В. О. Калінін, І. А. Круківська, Ю. В. Кузьменко, С. Ю. Ніколаєва, О. Г. Оберемко, В. В. Сафонова, П. В. Сисоев, Н. К. Скляренко, О. Б. Тарнопольський, М. Вурам, С. Kramsch, С. Rose та ін. Найбільш повно система вправ для формування СКК учнів середньої школи, що спирається на вітчизняні культурно-країнознавчі особливості й охоплює основні типи вправ, відображається, на наш погляд, у розробках Л. П. Голованчук та А. С. Іванової [1; 2].

Коло дослідників, які займалися питанням системи вправ для формування СКК у початковій школі, дещо звужується. У розгляді проблеми формування іншомовної СКК у початковій школі основна увага вчених [3; 4; 7] зосереджується на критеріях відбору автентичних текстів, а питання створення системи вправ для формування СКК залишається майже поза увагою, що зумовлює **актуальність цієї статті**.

Метою цієї статті є з'ясувати, які фактори впливають на вибір того чи іншого типу чи виду вправ для формування СКК в учнів початкової школи засобами англомовних казкових творів. У нашому дослідженні було враховано прийняті у сучасній методиці критерії до вправ для формування комунікативної компетенції в цілому [5; 6], що дало змогу виокремлювати у розробленій нами системі за критерієм спрямованості на прийом або видачу інформації – рецептивні, репродуктивні, продуктивні вправи; за критерієм комунікативності – некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікативні вправи; за критерієм вмотивованості – вмотивовані. Згідно з рекомендаціями Л. П. Голованчук та А. С. Іванової [1; 2] нами виділялися вправи для формування СКК у процесі читання англомовних казкових творів із соціокультурним компонентом та в процесі аудіювання англомовних казкових творів із соціокультурним компонентом. Зазначені вправи вводилися на передтекстовому, текстовому і післятекстовому етапах. Серед функцій передтекстового етапу можна виділити організаційну, актуалізаційну, мотиваційну, стимуляційну функції. На цьому етапі важливим є введення лексики з національно-культурним компонентом (фонові лексики та назв національних реалій), тому впродовж етапу використовується група вправ на розвиток навичок розуміння культурно-країнознавчої лексики. Наведемо приклад.

Вид вправ: розпізнавання на слух словосполучень та фраз із соціокультурно маркованими ЛО.

Тип вправ: умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні.

Завдання: прослухайте фрази з тексту, скажіть, хто з героїв казки, на вашу думку міг їх сказати; прослухайте розповідь і допоможіть Пряничному Чоловічку визначити, які з двох рецептів традиційних страв є українськими, а які британськими.

Серед функцій текстового етапу можна назвати інформаційну та активуючу (надається нова інформація та активізуються мисленнєві процеси учнів, увага). Впродовж етапу використовується група вправ на розвиток умінь аудіювання або читання казкового твору із соціокультурним компонентом. Наведемо приклад.

Вид вправ: аудіювання англомовного твору з метою отримання інформації.

Тип вправ: комунікативні рецептивні.

Завдання: прослухайте казку і дізнайтеся, чому вона насправді має таку назву.

Післятекстовий етап виконує контролюючу функцію та забезпечує зворотній зв'язок з учнями. Разом з цим він є ефективним для проведення паралелей між іншомовною та рідною культурою. Після читання/ аудіювання казкового твору пропонується виокремити соціокультурні моменти казки і включити їх до продуктивної мовленнєвої діяльності учнів на уроці.

Зазначимо, що, на відміну від системи вправ Л. П. Голованчук [1] для формування “культурно-країнознавчої” компетенції, у якій наявні підсистеми вправ для навчання говоріння і письма у навчально-комунікативних ситуаціях культурно-країнознавчої тематики та відповідні групи вправ, у системі вправ для формування СКК у початковій школі нами пропонується не виокремлювати на післятекстовому етапі підсистеми та групи вправ, що спрямовані на розвиток конкретних мовленнєвих умінь. Це зумовлюється як недостатньою сформованістю комунікативної компетенції молодших школярів в цілому (можливим є використання лише коротких висловлювань у монологічному мовленні та в письмі), так і психолого-педагогічними особливостями учнів цього віку (недостатній розвиток абстрактно-логічного мислення, потреба у швидкій зміні видів діяльності на уроці тощо).

Нами пропонується використовувати на післятекстовому етапі групи вправ, спрямовані на контроль розуміння прослуханого казкового твору із соціокультурним компонентом, на розвиток умінь вживання культурно-країнознавчої лексики та застосування раніше отриманої соціокультурної інформації у змодельованих ситуаціях міжкультурного спілкування у продуктивних видах мовленнєвої діяльності інтегрованого характеру. Зокрема пропонується інтегрувати вправи на розвиток навичок та умінь монологічного/ діалогічного мовлення і письма в ігри-драматизації казкових уривків, у проектну діяльність тощо. При цьому ми спиралися на той рівень мовленнєвих умінь учнів, що вже був сформований у них на попередніх етапах навчання ІМ. Наведемо приклад.

Вид вправ: розповідь, складання діалогів, написання листа, оголошення, запрошення.

Тип вправ: умовно-комунікативні та комунікативні продуктивні.

Завдання: уявіть, що ви в ролі гостя казкового персонажа, розкажіть йому про те, як ви, наприклад, святкуєте Новий рік; казковий персонаж надіслав вам вітальну листівку, складіть письмову відповідь англійською мовою; підготуйте оголошення та запрошення на презентацію вашої з друзями проектної роботи.

Спосіб введення казкового твору до навчального процесу: аудіювання казки або читання казки учнями, – висуває додаткові вимоги до вправ для формування СКК в учнів початкової школи за допомогою англійських казкових творів. Обираючи спосіб пред'явлення англійського казкового твору учням четвертого класу необхідно враховувати 1) обсяг казкового твору (при аудіюванні він має бути меншим), 2) складність і кіль-

кість наявної у казці соціокультурної інформації, 3) мовну складність твору, в тому числі граматичні, лексичні особливості, кількість персонажів, наявність повторюваних структур, кліше тощо. У свою чергу, від способу пред'явлення казки залежить вибір того чи іншого виду вправ.

Таким чином, спираючись на наведені вимоги для вправ для формування СКК у початковій школі, нами було розроблено систему вправ, у якій враховуються критерії до вправ для формування комунікативної компетенції в цілому, спосіб пред'явлення казкового твору, етапи введення казкового твору до структури навчання, психолого-педагогічні особливості учнів цього віку. Запропонована система вправ базується на роботі з казковим твором і включає передтекстовий етап, основними цілями якого є вмотивування молодших школярів до роботи з казковим твором і введення лексики з національно-культурним компонентом, етап власне аудіювання або читання твору, післятекстовий етап, метою якого є включення набутих соціокультурних знань до продуктивної мовленнєвої діяльності учнів на уроці. В залежності від етапу та способу пред'явлення тексту учням варіюються види і типи вправ: від некомунікативних рецептивно-репродуктивних до комунікативних продуктивних. Перспективним напрямом дослідження вважаємо удосконалення системи оцінювання сформованості СКК у початковій школі.

Література:

1. Голованчук Л. П. Система вправ для формування в учнів 9го класу англійської культурно-країнознавчої компетенції / Л. П. Голованчук // Іноземні мови. – № 1. – 2006. – С.17–24.
2. Іванова А. С. Навчання учнів старшої школи міжкультурного спілкування англійською мовою з орієнтацією на вибір професії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання : германські мови” / А. С. Іванова. – К., 2006. – 24 с.
3. Коломінова О. О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання усного англійського спілкування : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Коломінова Ольга Олегівна. – К., 1999. – 181 с.
4. Корякина М. И. Формирование основ межкультурного общения младших школьников средствами народных сказок : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Корякина Мария Ивановна. – Якутск, 2002. – 165 с.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / [колектив авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Складенко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Складенко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3-7.
7. Утехина А. Н. Межкультурное воспитание младших школьников в процессе обучения иностранному языку / А. Н. Утехина, Н. Н. Ажмякова. – Ижевск : Издательский дом “Удмуртский университет”, 2004. – 158 с.